

IV. Dokler se II. mestna šola ne izpremeni v meščansko šolo, naj se v višjih treh razredih uporabljajo v prvi vrsti učitelji z meščanskim izpitom. Vsem učiteljem pa, ki poučujejo v 6., 7. in 8. razredu, naj se prizna primerna nagrada, da bodo lahko vse svoje moči posvetili šoli in se jim ne bo potreba pehati za postranskimi dohodki.

V. Vsi predlogi naj se odstopijo šolskemu, finančnemu in stavbenemu odseku v poročanje in izvršitev. Sprejeto.

Namen posvečuje sredstva.

△ Kakor kaže vse delovanje preteklosti, posebno pa sedanjosti, stremi klerikalizem za tem, da si ustanovi že na tem svetu svoja nebesa. Podjarmiti hoče vse šolstvo ter ga tako ustrojiti in preurediti, da bo delovalo edino v njegovem smislu in po njegovih načrtih.

In kako deluje klerikalizem, s kakimi sredstvi naj se preosnuje šolstvo, o tem nas jako imenitno poučujejo ravno one dežele, kjer je klerikalizem slučajno dobil vodilno moč v svoje roke. Znan je krilati izrek slovanofobnega, pravičnega dr. Luegerja, da si zna šolstvo po svoje urediti v kljub naprednim državnim šolskim zakonom. Kako je urejeno nižjeavstrijsko šolstvo ravno pod patronanso dr. Luegerjevih pristašev, je dobro znano slovenskemu učitelstvu, saj je naš „Učit. Tovariš“ takrat obširno pisal o preosnovanju nižjeavstrijskega učiteljstva.

In novo preosnovo ljudskega šolstva — seveda v smislu nižjeavstrijskem! — kuje ravnokar krščansko-socialna večina predarlskega deželne zbornice. Novi šolski zakon, ki bo gotovo prodrl v imenovani zbornici, bo izročil na milost in nemilost krščansko-socialni stranki tako učiteljstvo kakor šolstvo, in ta stranka bo z znano brutalno silo takoj v kali hotela zadušiti vsak samostojni, časovnemu duhu odgovarjajoči pojav ljudskošolskega učiteljstva.

Kot dokaz tej trditvi hočemo navesti le nekaj najznamenitnejših točk tega zakona, ki pokaže v vsi nagoti prozorni namen deželno-zbornice večine, kjer vlada slučajno krščanski pseudosocializem.

§ 5. novega zakona se glasi: „Wenn dem k. k. Bezirkschulrate Bewerber um die zu besetzende Lehrerstelle besonders geeignet erscheinen, die im Dreivorschläge der Gemeinde nicht Aufnahme fanden, so ist der k. k. Bezirkschulrat berechtigt, unter Darlegung der Gründe den Dreivorschlag zu einem Vierer- oder Fünfvorschlag zu erweitern.“

Da postane potem pravica ternopredlaganja posameznih občin, ki so slučajno še v rokah naprednjakov, iluzorična, je jasno. Zakaj ako taka napredna občina predlaga slučajno po svojem mišljenju naprednega učitelja, ki ne bo ljub gotovim ljudem v dotični občini, oziroma v c. kr. okraj. šol. svetu, bo le-ta kratkoma izpolnil poslano terno v kvaterno ali kvinterno, in c. kr. dež. šol. svet — ki je slučajno po večini krščansko-socialen — bo hitel imenovati enega izmed v c. kr. okraj. šol. svetu popolnjenega predloga.*

Bodoča šolska postava tudi urejuje učiteljske plače. In sicer se dele plače v dva razreda — takozvani personalni sistem — prvi razred s plačo 1800 K in drugi razred s plačo 1400 K.

V prvi razred se uvrsti 30% vsega učiteljstva, a v drugi razred ostalo učiteljstvo. To uvrščanje izvede popolnoma samostojno c. kr. deželni šolski svet — po svoji previdnosti, kjer pa menda ne bo odločevala sposobnost in uporabnost posameznih učiteljskih oseb, temveč edino le politično mišljenje in protekcija. — Zakon določuje dalje, da bo dobivalo učiteljstvo svoje mesečno plačo pri dotičnem krajnem šol. svetu, kar bi se tudi lahko reklo, pri svojem župniku. S to odredbo se hoče obenem javno pokazati, da je učitelj popolnoma odvisen od posameznih krajnih šolskih svetov, oziroma od duhovščine.

In slednjič navajamo še sledeče, nad vse karakteristične določilo te nove šol. postave. V tem zakonu je določeno, da bo smelo učitelj-

stvo voliti za svoja zastopnika v c. kr. dež. šol. svet dva učitelja izmed onih, ki jih jim predloži dež. odbor. S to določbo si upa dež. odbor, ozir. klerikalna stranka zagotoviti dva zanesljiva glasova v prevažni šolski korporaciji, v c. kr. deželnem šol. svetu!

Da bo ta šolski zakon sprejet v deželni zbornici z veliko večino, je gotovo. Dobi li pa ta zakon tudi najvišje potrjenje, pokaže bodočnost. Drugo vprašanje pa nastane, bo li klerikalna stranka s to postavo na veke zabranila dohod modernemu napredku v lepo Predarlsko? Trdimo lahko, da nikakor ne! Zaostavila bo pač nekaj časa tok pravega napredka, a zaježila ga za vedno nikdar ne bo. Za to nam jamči prejasno svetovna povestnica, ta najboljša tolažnica vseh onih, ki obupavajo nad boljšo bodočnostjo!

Naše ljudsko šolstvo.

Iz tržaške okolice.

V soboto smo dovršili na naših ljudskih šolah šolsko leto. Otroci so bili veseli. Kako brezskrbno bodo rajali dva meseca! Oh, zlata mladost!

Tudi mi, njihovi učitelji, smo za letošnje dovršili. Kaj bi vam odgovoril, ko bi me vprašali po obračunu, po poročilu o mojem delu? „Delal sem dosti, dosegel malo. Sejal sem še precej, želo se bo šele nekoč, ko morda mene več ne bo. A žel bo naš rod!“

Tako je z nami vsemi, ki se trudimo pri mladini v šoli. Nekoliko slabše nego drugje je pri nas okoličanskih slovenskih učiteljih. Setev je trudapolnejša nego drugje, a žeti bi hoteli naši sovražniki. Tržaški občinski svet, sedaj v rokah naših narodnih nasprotnikov, skrbi (sicer ne prav vzorno) vendar precej za svoje šole, medtem so pa naše slovenske šole deležne bolj pičle skrbi svojega absolutnega gospodarja, absolutnega v pravem pomenu besede.

Deželne šolske sveta in zakona seveda nimamo na čast in slavo naše vlade. Kdo bi se čudil, če se Slovencem ob takih razmerah godijo krivice! Vendar je nekaj, čemur se moramo čuditi. Ni čudno, da imajo Italijani rajši svoje šole nego naše, da zanje bolj skrbijo! Ni čudno, da imajo rajši svoje učitelje nego nas, ali kako se vjema z liberalizmom osemstiridesetice naših italijanskih občinskih svetnikov dejstvo, da je naša Sv. M. Magdalena brez šole, da sta naš Rocol in Gropada brez šole, da nimamo v vsi okolici niti ene meščanske šole, ko jih je v mestu več! Kako opravičujejo oni, ki imajo 2000 letno kulturno in jo ponujajo celo Afričanom v Somaliji: to, da je v liberalnem mestu Trstu več tisoč slovenskih otrok brez svoje šole?!

Dvatisočletna kultura! Resnica in pironija, kako blizu sta si! Gospoda, vaša kultura postaja barbarizem! No, kaj rečete k temu, da imate v mestu italijanske knjižnice, ki se vzdržujejo z občinskimi, torej tudi našimi novci, ko morajo naši ubožni dijaki trgati si od ust in beračiti, da dajejo našemu ljudstvu knjig v njegovem jeziku? Kaj pravite k temu, da se čuti slovensko učiteljstvo primorano, da iz svojega zbira in nakupava knjige za svoje učence? Porečete morda, da se slovenskemu življu ne godi več tako slabo kakor se mu je godilo, da mu dajete šol, da mu plačujete učitelje, da niso ti učitelji več taki sužnji kakor so bili nekoč. Ali mislite morda, da je možno še v dvajsetem stoletju v Evropi, ob velikem trgovskem mestu, puščati celih 13 vasi brez vsake šole? In če morajo biti šole, ali naj bodo brez učiteljev? Ali morda zahtevate, naj bodo ti učitelji vaši sužnji? Ne, ne, vi ste se že spametovali, vi veste, da imate opravila z inteligentnim stanom, ki je združen v svoji stanovski organizaciji, ki je edin in ima uspehov, kakor jih bo imel naš rod, če bo edin.

Slovenski starši! Bodimo edini! Pomagajte nam na vzgoji! Ne delajte alla Stanzer, znajte, da mi ljubimo vašo dečo, da ji hočemo dobro, da bo srečna če se bo ravnala kakor jo učimo, če bo ljubila vse kar je lepo, plemenito, dobro in — slovensko!

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Iz Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev. Za Legov spomenik so dalje darovala sledeča Zavezina društva:

10. Pedagoško društvo v Krškem 20 K.
11. Kamniško učiteljsko društvo 10 K za Legov in 20 K za Strmškov spomenik.
12. Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo 10 K.
13. Učiteljsko društvo za celjski okraj 10 K.
14. Konjiško učiteljsko društvo 11 K.
15. Učiteljsko društvo za Trst in okolico 20 K.

Vodstvo zaveze

Luka Jelene,
predsednik.

Jubilejska samopomoč ima letos občni zbor, in sicer tik pred glavnim zborovanjem „Zaveze“ v Gorici. Člani dobe še pred občnim zborom imenik in računski zaključek.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo novomeškega okraja je zborovalo v četrtek, dne 11. junija t. l. Na tem zborovanju je predaval prof. g. dr. Ilesič. Ravno to predavanje in oseba predavateljeva, ki je med slovenskim učiteljstvom tako priljubljena, zaradi izvrstnega govornika kot predavatelja, kakor tudi prijateljske vezi, ki ga vežejo do naprednega učiteljstva — je privedlo malodane vse učiteljstvo našega okraja v Rudolfovo. Tema, ki jo je g. prof. obravnaval, je bila: Ponorovanje pri pouku iz slovenščine. Kako je bilo to predavanje, pač ni potrebno posebej poudarjati, ker že ime predavateljevo dovolj jasno govori o predavanju. Rečem le toliko, da je vse učiteljstvo z napeto pozornostjo poslušalo govor. Vsakdo izmed slušateljev je slišal nekaj novega, kar bo pri pouku s pridom uporabil v korist našega materne jezika. Naš jezik je lep, le potrebno je v govoru vso lepoto uporabljati. In v to je v prvi vrsti poklican učitelj. Gospodu govorniku je učiteljstvo s plaskanjem pritrdilo. Bodi mu torej tem potom še enkrat izrečena najprejrejša hvala z željo, da se zopet kmalu vidimo pri kakem zborovanju.

Nato se volijo delegatke k „Zavezini“ zborovanju. Prostovoljno so se oglasili: gospa Ana Grudnikova, gđc. Marija Grobovškova in tov. Karel Perko.

Prihodnje zborovanje je v jeseni.

D. G.

Štajersko.

Kozjansko učiteljsko društvo zboruje dne 12. julija t. l. točno ob 10. uri dopoldne v šolskem poslopju na Pilštanju po sledečem vzporedju:

1. Zapisnik.
2. Društvene zadeve.
3. Tema: „Naše delo“ — predava tov. A. Pesek iz Narpelja.
4. Volitev delegatov za „Zavezino“ zborovanje v Gorici.
5. Slučajnosti.

Točno ob 1/2 10. uri je seja socialnega odseka tega društva.

K polnoštevilni udeležbi vabi za odbor

G r m o v š e k,
t. d. predsednik.

Goriško.

Učit. društvo za goriški okraj je imelo svoje zborovanje dne 25. rožnika t. l. v Gorici v dvorani, ki jo je blagovoljno prepustila v ta namen goriška „Citelnica“. Zbralo se nas je 76 udov. Tov. predsednik pozdravi navzoče v prvi vrsti g. okr. šol. nadzornika Fr. Finšgerja in otvori zborovanje. Po prečitnem zapisniku zadnjega zborovanja nam poroča g. Finšger o skloptiku in njegovi uporabi. Za svoje temeljito in poljudno predavanje je žel od navzočih burno pohvalo.

Nato povzame spet predsednik Križman besedo in omenja zasluge dosedanjega društvenega predsednika, staroste tov. Juga, za naše društvo, za šolo in za naše interese. Tov. Tomaž Jug je deloval polnih 50 let na šolskem polju in vzgoji v Solkanu, svojem dolgoletnem službenem kraju, zavedno in trdno narodno predstražo v sosedstvu poitalijanske Gorice. Glavni smoter svojega delovanja je videl v vzgojnem oziru in videč neprecenljivo važnost izvenskanskega delovanja učiteljevega, je začel v tem oziru orati ledino. Njegova neumorna vztrajnost je premagala vse ovire in s ponosom zre lahko nazaj na svoj polstoletni trud, ki je rodil obile sadove. V priznanje njegovih zaslug ga je imenovalo naše društvo za častnega člana, kar naj bo plemenitemu tovarišu nekako povračilo za delo na polju narodne prosvete.

Istra.

Slovensko učiteljsko društvo v Istri vabi k izrednemu občnemu zboru, ki se vrši 16. julija t. l. ob 10. uri predpoldne v Rimanju in „Narodnem domu“ s sledečim dnevnim redom:

1. Kaj nam je storiti, ker je deželni šolski zakon sankcioniran, a ni še publiciran?
2. Slučajnosti.

Tovarišice in tovariši, že nad dve leti se trudimo za izboljšanje naših gmotnih razmer in sedaj naj se ustavimo pri zadnjem koraku? Ne, to ne sme biti, zato se udeležite vsi člani tega zborovanja, a tudi one tovarišice in oni tovariši, ki niso še sedaj udje, naj se zbude in pristopijo k društvu ter naj izkušajo, da popravijo sedaj ono, kar so poprej zamudili. Čimveč nas je, tem lažje zmagujemo delo in

stroške, a priboljšek mora priti za vse ljudskošolsko učiteljstvo in ne le za društvenike. Torej na snidenje! 16. julija vsi v Rimanje!

O d b o r.

Srednješolski vestnik.

**** I. izvestje mestnega deklškega liceja v Ljubljani** in z njim združenih oddelkov je prineslo na prvi strani sliko novega poslopja imenovane šole, potem pogodovino, opis poslopja s črticami, opis slavnostne otvoritve, statut liceja in imenik kuratorija. Na deklškem liceju je poučevalo 12 učnih moči, na višji deklški šoli 6, na drugih zavodih pa 15. Za neobvezne predmete je bilo nameščenih 6 profesorjev, oziroma učiteljev z raznih zavodov. V I. razredu liceja je bilo koncem leta 36 gojenk, v treh razredih višje deklške šole z eno paralelko pa 160 gojenk. Po narodnosti so bile vse Slovenke. I. red z odliko je dobilo 8 gojenk v liceju in 53 v višji deklški šoli, I. red 27 v liceju in 116 v višji deklški šoli. Dvojke nima nobena gojenka. Ponavljalni izpit ima ena gojenka liceja in 2 višje deklške šole. Koncem izvestja so pravila internata „Mladike“.

**** Na ljubljanski realki** je bilo koncem šolskega leta 277 Slovencev, 200 Nemcev, 8 Italijanov, 5 Čehov, 3 Hrvati, 1 Poljak, 1 Rumunec. Realka pa je vendar povsem nemški zavod.

**** Za vstop v I. letnik ljubljanske ženske pripravnice** se je oglasilo 113 kandidatkinj. Sprejeti pa se jih more le okrog 40 do 50. Kam s tolikim duševnim proletariatom?

**** Gimnazija v Kranju** je štela koncem šolskega 1908. leta 300 učencev in dve privatistkinji. Poučevalo je na zavodu 13 rednih učnih oseb in 4 suplentje.

**** Sklep šolskega leta na slovenski nižji gimnaziji v Celju** izkazuje letos glasom letnega poročila tako žalostne uspehe da nas za bodočnost navdaja opravičena bojazn, kaj bo z zavodom, ako pojde tako naprej. Na zavodu, ki je imel v prvem razredu paralelko, je bilo 164 učencev, vsi slovenske narodnosti. Nepopoljen uspeh, vstevši izkušnje, ima 49 dijakov, torej domala tretjina; odličenjakov je 11. Najslabše uspehe je dosegel drugi razred, v katerem ima osem dijakov dvojko, 3 trojko, in 5 izkušnje; izmed 45 dijakov tega razreda jih ni dovršilo torej 16, to je več kakor ena tretjina razreda.

**** Na gimnaziji v Beljaku** je bilo v ravnokar zaključenem šolskem letu 279 učencev, med njimi pa le — 9 Slovencev.

**** Goriška gimnazija** je imela v preteklem letu 546 učencev, med temi je bilo Slovencev 272, Lahov 236, Nemcev pa le 46, a še od teh ni nihče domačin. — Šolsko leto so dovršili: 70 z odliko, 375 prvi, 38 drugi, 19 tretji red; ponavljalni izpit bo delalo 33 učencev, 11 pa je ostalo neizprašanih. — K sprejemnemu izpitu se je oglasilo 47 Slovencev in 35 Lahov z Nemci vred. Za tak o gimnazijo so vrinili zopet dva nova nemška profesorja. O, potrpežljivost našega ljudstva, kje so tvoje meje!?

**** Na goriški realki** je bilo sprejeto v začetku leta učencev 501, izstopilo jih je tekom leta 78, ostalo torej koncem leta 423. — Po narodnosti je: 143 Slovencev, 217 Lahov in 54 Nemcev. — Z odliko jih je končalo šolsko leto 11, prvi red jih je dobilo 283, drugi red 72 (v prvem polletju 137!), tretji red 8; ponavljalni izpitov je dovoljenih 46! — Iz Gorice je bilo učencev 128, z dežele 144, drugi iz raznih dežel. — Z rezultatom na realki ne more biti nihče zadovoljen. Kako se dela z mladino na tem zavodu, se vidi iz tega, da je bil rezultat koncem prvega tečaja strašno slab, sedaj pa se je nekoliko izboljšal. To kaže, da ni bil opravičen slab rezultat koncem prvega polletja! Pred vsem pa bode v oči dejstvo, da je izstopilo 78 učencev! Kdo jih ima na vesti? Ravnatelj Gassner s svojimi pajdaši naj izpraša svojo vest. — Zahtevamo, da se ta človek ne vrne več v Gorico.

Književnost in umetnost.

Matica Slovenska. Knjige „Maticе Slovenske“ za l. 1908. so se začele tiskati in izidejo brez dvoma na začetku decembra t. l. Po pravilih (§ 3.) se članarina plačuje v prvi polovici vsakega leta. Lani več članov ni moglo dobiti knjig, ker so se prijavili, ko je bilo število naklade davno že določeno. Ako se pošlje članarina po določbi pravil, so gg. člani in „Slovenska Matica“ ovarovani neprimlik.

Zvonček prijavlja v 7. letošnji številki to-le lepo vsebino: 1. Slovenska zemlja. E. Gangl. Pesem. — 2. Počitnice. Andrej Rapč. Povest. — 3. Ovetje in metulj. Podoba v barvotisku. — 4. Mladi fizik. J. N. Poučni spis s podobo. — 5. Rokovnjacek Vide. Ivo Trošt. Povest s podobo. — 6. Poučne razprave o jubilejskih znamenjih. Janko Polak. Poučni spis s podobo. — 7. Mlada modrijana. Fr. Kolednik. Pesem. — 8. Pouk in zabava. Dober tek. Podoba. — Najmanje brodogve. — V zadnjem trenutku. —

*) No, c. kr. deželni šolski svet kranjski praktičarja pa tako, da se tudi nič ne ozira na terno-predlog krajnih, c. kr. okraj., oziroma mestnih šol. svetov, temveč imenuje na odgovorna mesta osebe, ki se slučajno solnijo v milosti klerikalne ali nemške stranke. Kvalifikacija in izpričevala so postranska stvar!